

Introduktion till etik för dataloger Fö2 2019

Föreläsning för
DD1390, DD1348 och DD1325

av

Per Wikman-Svahn, Ph.D.
Forskare vid Avdelningen för filosofi, KTH

KORT REPITITION FÖRRA FÖRELÄSNINGEN

Uppgiften och “normativa teorier”

“ I uppgiften måste du övertyga läsaren om att du (1) *har förstått* och (2) *kan tillämpa* **normativa teorier** som har tagits upp på föreläsningarna och/eller i kurslitteraturen.

Det gör du bäst genom att styrka din **argumentation** med **begrepp** och **angreppsvinklar** från de normativa teorier som togs upp på föreläsningen.”

Normativa teorier?

- Normativa teorier försöker ge ett svar på (alla) frågor om hur man bör handla för att handla etiskt/moraliskt rätt.
- Andra termer som används synonymt med "normativ teori"
 - = Moralteori
 - = Moralfilosofisk teori
 - = Etisk teori
- Tre viktiga klasser av normativa teorier:
 1. Utilitaristisk etik
 2. **Pliktetik och rättighetsetik**
 3. **Dygdeetik**

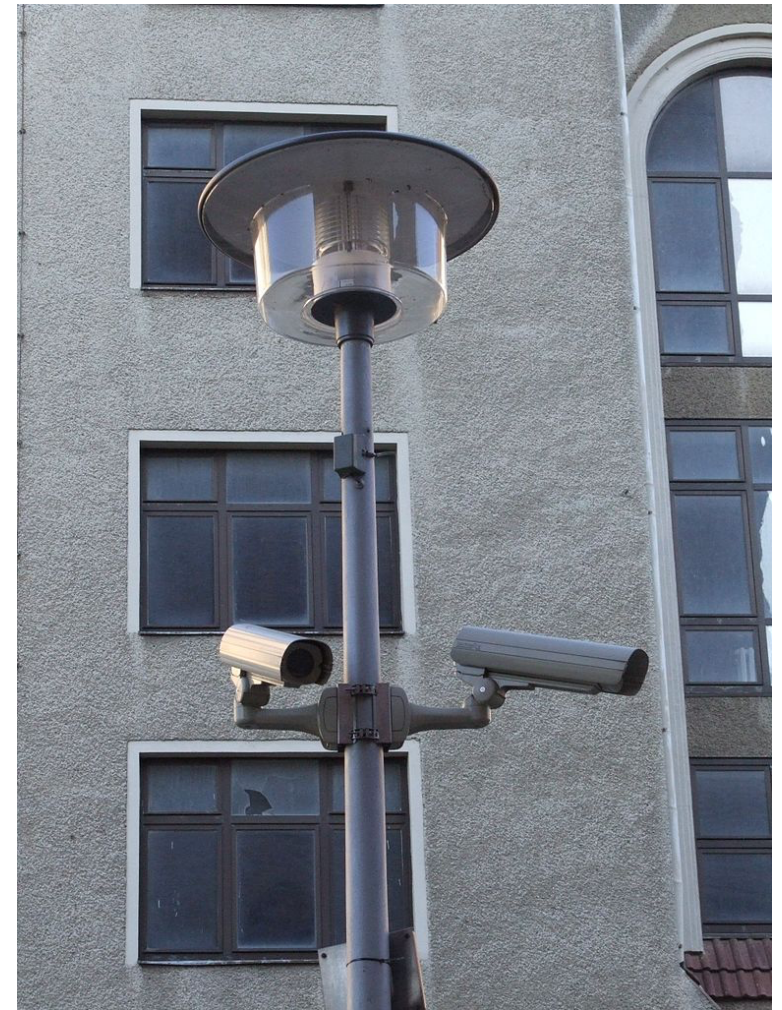
Utilitaristisk etik (“Utilitarism”)

- Maximera **nytta** (eng. “utility”)
- Bygger på idén om att maximera summan av det goda.
- Det innebär bland annat att man måste väga de dåliga konsekvenserna mot de bra konsekvenserna.
- Allas intressen räknas exakt lika mycket.

Några centrala frågor från ett utilitaristiskt etiskt perspektiv

- Vad blir de totala konsekvenserna för alla som påverkas?
- Vad är nyttorna/skadorna?
- Överväger den totala nyttan den totala skadan?

Ethics in Bricks

@EthicsInBricks

Today's life-saving tip:

Never EVER visit a utilitarian doctor whose 5 patients are in urgent need of 5 different vital organs.

[#ethics](#) [#utilitarianism](#) [#calculative](#) [#calculus](#)

9:44 AM · Aug 20, 2018 · [Twitter for iPhone](#)

Olika normativa teorier ger ofta upphov till bra motargument

- Utilitaristisk etik fokuserar på argument om konsekvenser och att alla behandlas lika.
- Men andra normativa teorier fokuserar på andra etiska aspekter, som också är viktiga, som tex:
 - Individuella rättigheter och skyldigheter mot andra
 - Vad vi bör sträva efter att vara som personer.
- Olika normativa teorier kan därför ge bra motargument som kan göra din uppsats och din argumentation bättre. (Kan du argumentera emot ett uppenbart motargument blir din uppsats starkare).

NORMATIVA TEORIER #2.

PLIKTETIK OCH RÄTTIGHETSETIK

Pliktetik ("Deontologi")

- Plikter är moraliskt primära.
- Det finns handlingar som är rätt/fel oavsett vilka konsekvenser de får.
(till skillnad mot utilitarism)
- Det finns strikta gränser för vad vi får göra emot varandra.
- Kallas också "deontologi" (efter grekiskans *δέον*, *deon*, "plikt" eller "vad som bör göras").

Känd plikt-etisk filosof: Immanuel Kant (1724-1804)

IMMANUEL KANT
From a painting

Bodde och arbetade i
Königsberg, Östpreussen
(nu Kaliningrad, Ryssland)
större delen av hela sitt liv.

Oerhört produktiv författare
samtidigt som han var
lärare och rektor vid
universitetet.

Amer. revolutionen (1775–1783)

Franska revolutionen (1789)

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/3f/Immanuel_Kant_3.jpg

[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:German_Empire - Prussia - East Prussia \(1878\).svg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:German_Empire_-_Prussia_-_East_Prussia_(1878).svg)

Kantiansk pliktetik

- "Handla på ett sådant sätt att ditt handlande kan upphöjas till allmän lag."
 - jfr. "Gyllene regeln" fr. Kristendomen (liknande finns i andra religioner).
- Människor ska behandlas som mål, aldrig som medel.
- Vissa handlingar är förbjudna (tänk på staketet).
 - Dessa förbud är kategoriska – dvs. inte villkorade på andra målsättningar.
- Plikterna är absoluta.
 - Inga undantag!

Prima-facie plikter

Exempel:

- ” Du har lovat att infinna dig till ett möte. Strax innan du ska ge dig iväg inträffar en olycka. Du måste stanna kvar för att ordna ambulans åt den som blivit skadad. Därför kan du inte komma i tid till mötet.”

Konflikt mellan två plikter:

1. Hålla vad man lovat.
 2. Hjälpa den skadade.
- Du har två *prima facie* plikter (lat. ”vid första anblicken).
 - Men vid närmare eftertanke så trumfar den andra plikten den första, det är *den kvarstående plikten*.

Restplikter

- Men vad händer med de övertrumfade plikterna?
- De förvandlas till "restplikter"
 - (eng. "residual obligations").
- I vårt exempel:
 - det skapas en (rest)plikt att meddela att vi inte kommer att kunna komma på mötet, eller förklara oss i efterhand.
- Restplikter uppkommer alltså när man bryter mot plikter.

Plikter och rättigheter

- Plikter kan ofta uttryckas som rättigheter och tvärtom
 - En plikt att inte döda motsvaras av en rättighet till att inte bli dödad (och omvänt).
- Rättigheter kan därför ses som en del av den deontologiska etiken.
- Men rättighetsbegreppet har också varit grunden för annat etiskt teoribygge.
- Därför kan man också prata om rättighetsetiska normativa teorier.

Negativa och positiva rättigheter

Negativa rättigheter

handlar om att få göra som man vill i något visst avseende, utan att hindras av andra.

- Exempel

- Alla anställda har rätt att organisera sig fackligt.
- Alla invånare har rätt att i tal eller skrift yttra sig i offentliga angelägenheter .

Positiva rättigheter

handlar om att andra ska handla på något visst sätt, som man har fördel av.

- Exempel

- Alla invånare har rätt till en god sjukvård.
- Om ett fabrikationsfel uppstår under garantitiden har kunden rätt till ett nytt, felfritt exemplar.

FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna (1948)

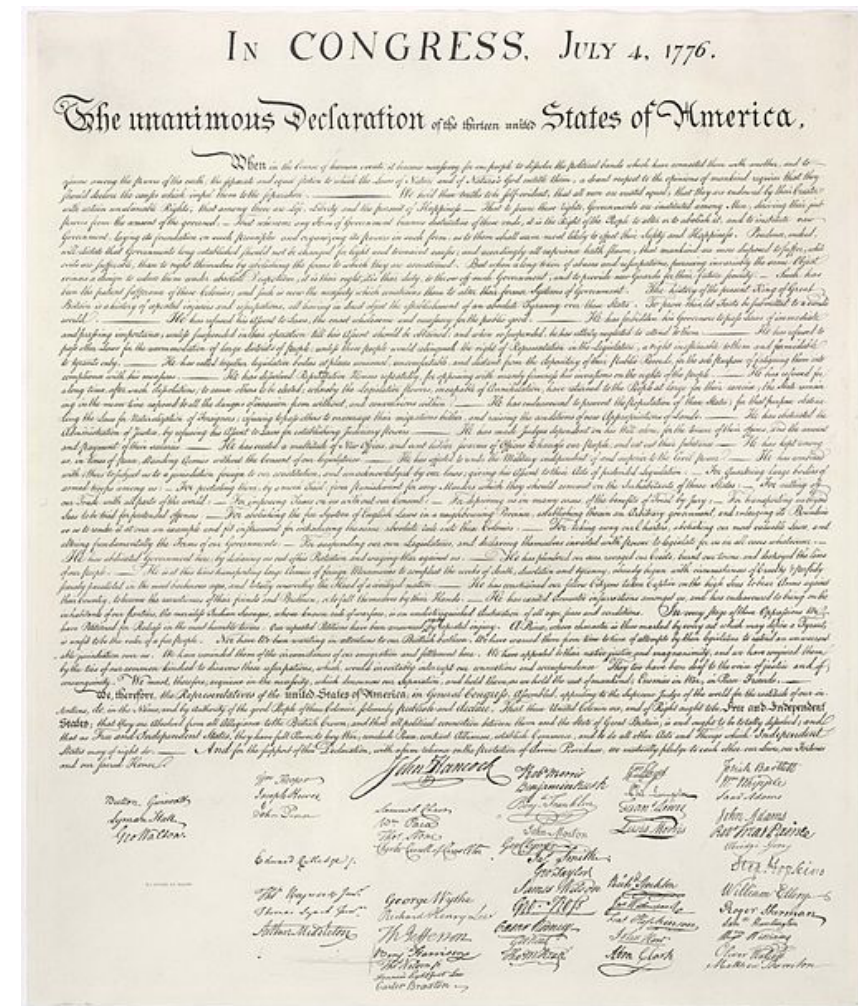
- I. "Alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter. De är utrustade med förnuft och samvete och bör handla gentemot varandra i en anda av broderskap.
- II. Envar är berättigad till alla de fri- och rättigheter, som uttalas i denna förklaring, utan åtskillnad av något slag, såsom ras, hudfärg, kön, språk, religion, politisk eller annan uppfattning, nationellt eller socialt ursprung, egendom, börd eller ställning i övrigt..."
 - FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna (1948)

Men vad grundas dessa rättigheter i?

- ” We hold these truths to be self-evident, that all men are created equal, that they are endowed by their Creator with certain unalienable Rights, that among these are Life, Liberty and the Pursuit of Happiness.-- That to secure these rights, Governments are instituted among Men, deriving their just powers from the consent of the governed.”

- The second paragraph of the [United States Declaration of Independence](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:United_States_Declaration_of_Independence.jpg) (July 4, 1776).

Diskutera och relatera

Du arbetar på ett leksaksföretag som tagit fram en “intelligent” docka som man bland annat kan prata med. Dockan kan svara på frågor och berätta om sig själv och många andra saker. Systemet bygger på en centraliserad AI med neurala nätverk. Det centrala systemet behöver tränas för att bli bättre så en viss andel samtalen med dockan spelas in och lagras centralt.

Nu vill marknadschefen att företaget ska erbjuda de som köper dockan att få tillgång till alla inspelade samtal. Företaget kan du sälja prenumerationer med nya funktioner till föräldrar som redan köpt dockan.

Vad finns det för plikt-etiska eller rättighets-etiska aspekter på att bygga och sälja denna typ av docka?

NORMATIVA TEORIER #2.

DYGDEETIK

Dygdeetik

Handlar om människans karaktärsegenskaper (med "dygd" menas här "karaktär" eller "personlighet")

Antika filosofer framhöll fyra "kardinaldygder":

1. Rättfärdighet
2. Vishet
3. Mod
4. Självbehärsknig

Aristoteles
(384–322 f.Kr)

Utsnitt ur fresken
"Skolan i Aten" (*Scuola
di Atene*) av Raphael
(1511).

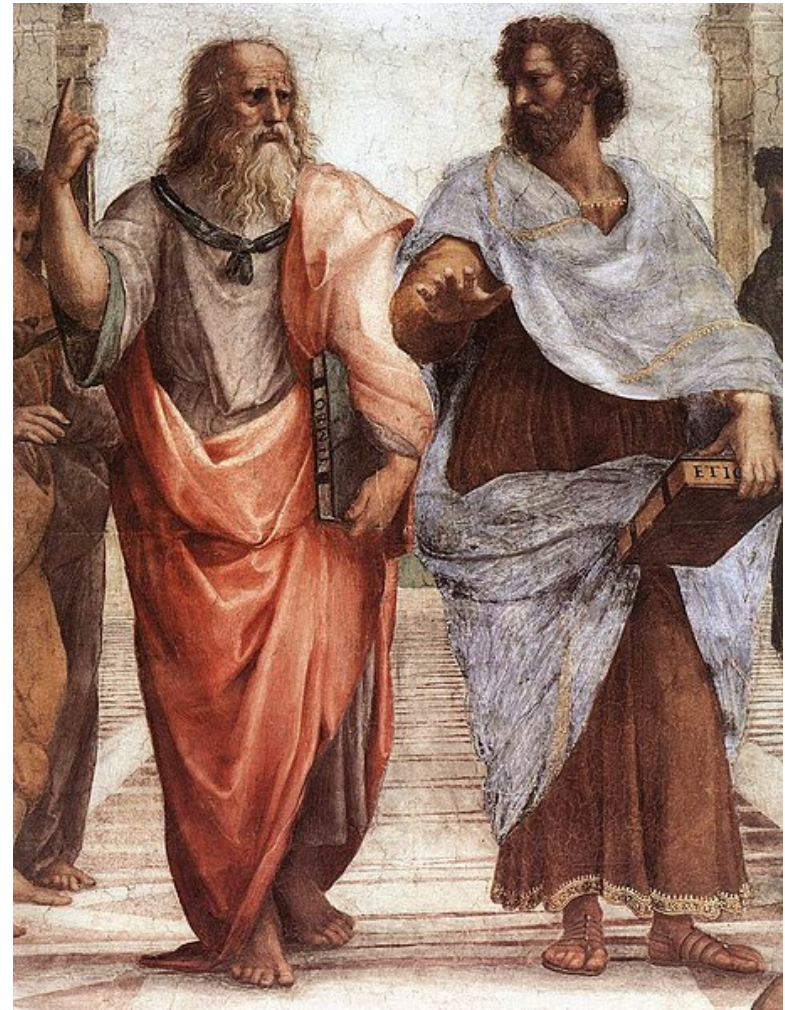
Vänster: Plato

Höger: Aristoteles.

Aristoteles utvecklade ideerna om dygderna

- Dygderna är de egenskaper som vi behöver för att leva ett gott liv som människor.
- Det goda livet är att till fullo utveckla de egenskaper som är utmärkande (essentiella) för människor i jämförelse med andra varelser, nämligen vår förmåga till förnuft.
- Samband mellan dygder och lycka, såtillvida att människor som förverkligar dygderna blir lyckliga.

Utsnitt ur fresken "Skolan i Aten" (*Scuola di Atene*) av Raphael (1511). Apostoliska palatset, Vatikanen. Vänster: Plato, Höger: Aristoteles.

Diskutera och relatera

Din kompis berättar att han håller på att utveckla ett spel som är våldsammare än något som finns att köpa. Du orkar inte ens lyssna när han berättar vad man kommer att kunna göra i spelet.

Hur kan dygdeetiken förklara vad som är problematiskt med att utveckla ett sådant spel?

- (Utvecklar spelet “de egenskaper som vi behöver för att leva ett gott liv som människor.”?)

Ethics in Bricks
@EthicsInBricks

That moment you find out about virtue ethics.

11:09 AM · Oct 10, 2018 · [Twitter Web Client](#)

Olika normativa teorier leder till olika typer av argument

”Att arbeta med utveckling av robotsystem på SAAB kan leda till en bättre och stabilare omvärld så därför är det moraliskt ok”

= fokus på konsekvenserna, utilitarism

”Att arbeta med vapen är alltid moraliskt fel, oavsett konsekvenserna”

= att inte arbeta med vapen är en plikt, pliktetik

”Jag vill inte vara en sån som arbetar med vapen”

= fokus på karaktärsdrag som gör en god, dygdetik

TACK FÖR IDAG

perwi@kth.se